

3. Положение (стандарт) бухгалтерского учета 8 «Нематериальные активы» // Все о бухгалтерском учете. – 2001. – № 37 – С. 27-29.
4. Праховник А.В. Бар'єри на шляху досягнення енергоефективності України та системна стратегія їх подолання / А.В. Праховник, С.М. Іншеков // Енергоінформ. – 2002. – № 1. – С. 6-12.

УДК 338.48:332.1

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ЗАСАДАХ ПОСИЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ФОРМ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Марченко О.А. – д.е.н., доцент, Мелітопольський
державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

У статті обґрунтовані переваги здійснення управління та регулювання розвитком туризму на засадах посилення інтеграційних процесів та організації інноваційних форм туристичної діяльності. Визначені напрями та форми інтеграції й кооперування туристичних підприємств. Серед них найбільш прогресивними є регіональні туристичні організації, туристичні кластери, консорціуми, мережі, стратегічні альянси. Вони дозволяють консолідувати наявні ресурси та використовувати їх ефективно. Обґрунтовано, що управління та регулювання розвитку туризму здійснюються через оцінку конкурентних переваг, властивостей та структури інтеграційних туристичних об'єктів, їх інноваційного потенціалу та маркетингових стратегій на туристичних ринках.

Ключові слова: регіональне управління, регулювання, туризм, діяльність, інтеграційні процеси, туристичні консорціуми, кластери, мережі, стратегічні альянси, франчайзинг, конкурентні переваги, ринки, інновації.

Марченко О.А. Региональное управление и регулирование развития туризма на основе усиления интеграционных процессов и организации инновационных форм туристической деятельности

В статье обоснованы преимущества осуществления управления и регулирования развитием туризма на основе усиления интеграционных процессов и организации инновационных форм туристической деятельности. Определены направления и формы интеграции и кооперирования туристических предприятий. Среди них наиболее прогрессивными являются региональные туристические организации, туристические кластеры, консорциумы, сети, стратегические альянсы. Они позволяют консолидировать имеющиеся ресурсы и использовать их эффективно. Обосновано, что управление и регулирование развития туризма осуществляются через оценку конкурентных преимуществ, свойств и структуры интеграционных туристических объектов, их инновационного потенциала и маркетинговых стратегий на туристических рынках.

Ключевые слова: региональное управление, регулирование, туризм, деятельность, интеграционные процессы, туристические консорциумы, кластеры, сети, стратегические альянсы, франчайзинг, конкурентные преимущества, рынки, инновации.

Marchenko O.A. Regional management and regulation of tourism development based on the strengthening of integration processes and the organization of innovative forms of tourist activity

In the article the benefits of exercising control and regulation of tourism development based on the strengthening of integration processes and the organization of innovative forms of tourist

activity. The directions and forms of integration and cooperation of tourist enterprises. Among them are the most progressive regional tourist organizations, tourist clusters, consortia, networks, strategic alliances. They allow you to consolidate available resources and use them efficiently. It is proved that the management and regulation of tourism development is carried out through the assessment of competitive advantages, properties and structure integration of tourist facilities, their innovative potential and marketing strategies on the tourist markets.

Keywords: regional management, regulation, tourism, activity, integration processes, tourist consortia, clusters, networks, strategic alliances, franchising, competitive advantages, markets, innovations.

Постановка проблеми. Зміст процесу регулювання регіонального розвитку туризму складають відносини суб'єктів господарювання, населення та органів управління стосовно рішення соціальних, економічних, екологічних та інших проблем розвитку регіону. Особливістю трансформаційного періоду є поява нових активних учасників регіональних процесів: органи місцевого самоврядування, приватні особи, підприємці, фірми, комерційні банки, фонди і інші. У кожного суб'єкта господарювання та управління маються свої цілі і переваги, деякі з них виявляються конкурентними чи суперечливими. Крім того, слід відзначити нерівноправність суб'єктів і як наслідок одержання прибутків одними у збиток іншим, що створює передумови для виникнення соціально-економічних конфліктів.

Важлива роль в управлінні регіональним розвитком туризму належить функціонуючим у сфері туристичного підприємництва різним формам інтеграції за участю органів місцевого самоврядування, об'єднанням туристичних фірм зі своїм туристичним продуктом, автоперевізниками, страховими компаніями, банками, готельними комплексами, екскурсійними агентствами й іншими підприємствами з горизонтальними й вертикальними взаємозв'язками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та праксеологічні засади розвитку інтеграційних процесів у туризмі досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, до співтовариства яких відносяться: В. Азар, В. Квартальнов, Ф. Вільям, М. Жукова, М. Кабушкін, М. Сальська та ін. При цьому, в зазначених працях відсутній комплексний підхід до розгляду проблематики розвитку інтеграційних процесів у туризмі, не враховано специфічних імперативи діяльності підприємств туристичної галузі та мезо-, макро- і мікрочинників, які обумовлюють галузеву специфіку процесів інтеграції.

Крім того, зважаючи на обсяги та глибину досліджень вказаних вчених, що свідчить про значні перспективи інтеграційних утворень, потребують подальшого розвитку комплексні теоретичні та методологічні питання, присвячені конструктивному науковому переосмисленню особливостей інтеграційної взаємодії економічних суб'єктів, процесів їх становлення та розвитку в галузі туризму, урахування специфіки управління інтегрованими утвореннями.

Постановка завдання. Головним завданням є обґрунтування регіонального управління та регулювання розвитку туризму на інтеграційних засадах, визначення основних форм інтеграції, їх інноваційного підґрунтя та маркетингових переваг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інтеграцією розуміється встановлення таких взаємовідносин між підприємствами, які забезпечують довгострокове зближення генеральних цілей підприємств, що інтегруються, й надають підприємствам такі переваги: зниження рівня невизначеності у поста-

чанні та збуті, обмеження конкуренції, спрощення впровадження технологічних новацій, зниження видатків. В основі інтеграції лежить принцип об'єднання власності, ресурсів, сфер діяльності. Організаційні форми інтеграції різноманітні і залежать від національної та регіональної специфіки. Але попри велику різноманітність форм об'єднань, головними розбіжностями є відносини власності та виробнича й контрактна кооперація.

Однією з форм інтеграції може бути регіональне туристичне товариство (РТТ) – добровільне об'єднання зацікавлених осіб, створене з метою координації діяльності учасників, забезпечення захисту їхніх прав, інтересів у державних і інших органах, загальній реалізації різноманітних програм і проєктів щодо розвитку туристичної галузі й розподілу прибутку, отриманої від їхнього здійснення. Основна мета його створення - координація діяльності всіх зацікавлених у розвитку рекреації суб'єктів шляхом об'єднання їхніх зусиль, ресурсів, ідей на базі наявних природно-рекреаційних ресурсів із залученням органів місцевого самоврядування. Корпоративна форма ведення рекреаційного господарства особливо актуальна для суб'єктів і регіонів, рекреаційні можливості яких недостатньо використовуються [1, с. 142].

Переваги використання в управлінні регіональним розвитком туризму організації рекреаційного господарства у формі регіонального туристичного товариства (корпорації):

- підтримка органів державної влади та місцевого самоврядування шляхом створення пільгових режимів оподаткування, одержання пільгових державних позик для розвитку об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури;
- застосування регіонального маркетингу;
- об'єднання фінансових і матеріальних ресурсів у т.ч. й для проведення наукових досліджень щодо підвищення ефективності функціонування всіх учасників РТТ;
- одержання конкурентних переваг завдяки консолідації зусиль для комплексного використання, природно-рекреаційних ресурсів, забезпечення їхнього збереження, поліпшення процесів відтворення за рахунок перерозподілу рекреаційних потоків;
- створення нових рекреаційних зон та туристичних дестинацій.

Регіональні туристичні товариства сприяють формуванню ринку туристичних послуг; вдосконаленню інфраструктури й розвитку міжнародного й внутрішнього туризму; організації й ліцензуванню підприємницької діяльності в галузі внутрішнього й міжнародного туризму тощо. На територіях регіонів зі значним зосередженням земель рекреаційного призначення доцільним є створення окремих господарських комплексів, рекреаційних парків, спеціальних (вільних) економічних зон.

Окрім сприяння управлінню регіональним розвитком туризму, створення таких територіально-господарських утворень також сприятиме подоланню депресивного характеру регіональної економіки, стимулюватиме структурні перетворення, активізує підприємницьку діяльність, пом'якшить проблеми зайнятості [2, с. 128]. Це також може бути умовою підвищення життєвого рівня населення, залучення інвестицій, нарощування експорту, поживлення інноваційної діяльності, підвищення ефективності використання ресурсів.

Організаційними формами управління регіональним розвитком туризму

можуть виступати маркетингові консорціуми, конгломерати, громадські організації при навчальних закладах, які готують фахівців з туризму, об'єднання, створені з метою просування конкретного туристичного продукту, туристсько-інформаційні центри. Об'єднання зусиль дозволить не тільки забезпечити високий рівень обслуговування, широкий діапазон рекреаційних послуг, а й раціональне використання рекреаційних ресурсів і земель, узгодження заходів по їхній охороні, відновленню й підвищенню рекреаційної привабливості, що обумовить ріст конкурентоспроможності регіональної економіки. Передача земельних ділянок суб'єктам господарювання може здійснюватися на умовах оренди, концесії, субконтрактування або франчайзинга.

Можливості застосування концесій в українській економіці розглядаються в контексті впровадження системи делегованого керування, що сьогодні поширена в багатьох країнах миру. Використання приватних джерел фінансування дасть можливість реалізувати проекти розвитку зеленого, сільського, етнічного туризму, поновлення санаторно-курортної бази тощо. Цьому ж буде сприяти наявність платоспроможного попиту й можливість виставляти рахунки за виконані роботи й надані послуги на беззбитковому рівні. Останні дві умови є найбільш принциповими для приватних інвесторів.

Істотним завданням регіональної управлінської організаційної структури сфери туризму й рекреації є створення відповідних інформаційних центрів, адже без реклами й інформації, що залучає споживачів певних послуг, розвиток туристсько-рекреаційної діяльності неможливий. Виходячи з цього держава заохочує регіональний розвиток туризму, створюючи для цього відповідні економічні й політичні умови, підтримуючи імідж туристичних регіонів, фінансуючи, наприклад, закордонні PR – акції по рекламуванню їх як привабливих для туризму місцевостей, виключаючи при цьому лобіювання державою інтересів окремих підприємницьких структур, що є неприпустимим.

За формою інформаційні центри можуть бути державними підприємствами, які підпорядковуються виконавчим органам місцевого самоврядування й працюють на принципах самоокупності за рахунок одержання доходів від надання інформаційно-рекламних послуг. В організаційній структурі центрів доцільно передбачити окремі підрозділи, наприклад, по обслуговуванню громадян, надання інформаційно-рекламних послуг; маркетингу й надання консультацій виробникам турпослуг; створення й інформаційного наповнення туристичного веб-сайту регіону.

Одним з напрямків освоєння рекреаційних територій є залучення до цього процесу як вітчизняних, так і іноземних інвесторів [3, с. 167]. Підприємницька діяльність у рекреаційній сфері здійснюється шляхом одержання валютного кредиту для побудови й експлуатації об'єктів, створення спільних міжнародних підприємств. В управлінні регіональним розвитком туризму певну роль можуть відігравати особливі територіально-господарські утворення у формі спеціальних (вільних) економічних зон.

Таким чином, об'єднання організацій індустрії туризму на території регіонів дозволяють їм набути багато конкурентних переваг, дозволить забезпечити не тільки раціональне використання рекреаційних ресурсів і земель з узгодженням заходів їхньої охорони, а й високий рівень обслуговування, надання широкого діапазону рекреаційних послуг, відновлення, підвищення

рекреаційної привабливості туристичних destinations регіонів. Використання приватних джерел фінансування дасть можливість реалізувати проекти розвитку зеленого, етнічного туризму, поновлення санаторно-курортної бази, створення нових туристських destinations тощо.

Найпоширенішими й найефективнішими й найменш ризиковим формами інтеграції на ринку туристичних послуг XXI століття є стратегічні альянси та франчайзинг. Члени альянсів зберігають свою економічну незалежність лише в тих напрямках, де не здійснюється співпраця. На відміну від мереж й готельних кооперацій стратегічні альянси є об'єднаннями незалежних туристичних підприємств, але вони об'єднуються за всіма параметрами, а не за деякими, як кооперативи і їхньою метою є формування та досягнення, головним чином, стратегічних цілей щодо прибутку, зростання, збільшення обсягів та розширення сегментів ринку, створення конкурентних переваг.

Мережі, альянси та туристичні кластери – це результат структурної перебудови туристичної сфери й сусідської солідарності її підприємств. В підприємницьких мережах (альянсах) істотно зменшуються витрати, пов'язані з окремими видами діяльності, наприклад, закордонною комерційною діяльністю, спільним дослідженням ринку, маркетинговою діяльністю, участю у ярмарках і салонах, покращенням технології надання туристичних та курортно-оздоровчих послуг.

Мережні структури охоплюють безліч різноманітних організацій у різних сферах діяльності. Деякі дослідники характеризують сучасну національну економіку як мережну, як систему мереж. При цьому мережа розуміється як сукупність стійких контрактів або пов'язаних з ними відносин між людьми, суб'єктами господарювання та їх групами. У вузькому сенсі під мережею розуміються спеціальні організаційні структури управління локальною взаємодією в регіональній економіці, де головними елементами є підприємства, компанії, інші суб'єкти господарювання та зв'язки між ними.

Найважливішою властивістю мережі визнається підвищений рівень взаємозв'язку і впевненості у виконанні угод [4, с. 142]. У мережних формуваннях складається особлива система керуючих впливів, для якої характерні горизонтальні зв'язки "з партнерами і своєрідний механізм координації, оскільки часто мережа є об'єднанням або взаємодією інтелектуальних ресурсів, орієнтованих на досягнення співпадаючих цілей учасників.

Важливою особливістю деяких мереж є віртуальний за формою характер об'єднання. Відсутність жорсткої організаційно-правової форми не дозволяє державним органам управління регіональним розвитком застосовувати традиційні, формальні методи впливу на мережні формування. Горизонтальні відносини і свобода організаційно-правового оформлення визначають високу ефективність дій туристських мереж.

Таким чином, сучасні туристичні мережі являють собою різноманітну сукупність розгалужених груп туристичного бізнесу, пов'язаних між собою складно переплетеними організаційними, інформаційними, економічними, фінансовими, та іншими відносинами, певним чином інтегруючими спільні дії. Мережі виконують кілька взаємопов'язаних функцій, а саме: поширення загальнодоступної і конфіденційної інформації; рейтингування (ранжування) підприємств і формування репутації; встановлення довірчих відносин і зменшення

ступеня невизначеності; надання взаємодопомоги на формальній та неформальній основах; зниження трансакційних витрат, пов'язаних із взаємодією з незнайомими партнерами.

Поява такого типу інтеграції, як стратегічні альянси, пояснюється такими причинами: заповнення прогалів в існуючих ринках та технологічній базі; переведення надлишкової виробничої потужності в прибуток; зниження ризиків і видатків, пов'язаних з виходом на новий ринок туристичних послуг; прискорення розробки й початку виробництва нової продукції й послуг; економія на масштабах виробництва послуг; подолання законодавчих, митних і торгових бар'єрів; збільшення діапазону операцій; зниження видатків при скороченні операцій [5, с. 249].

Своєрідність цих союзів полягає в тому, що вони безпосередньо не торкаються відносин власності, оскільки компанії, що співробітничують, зберігають свою автономію й нішу в сферах національного, регіонального й локального ринків, союзи пропонують партнерські відносини в будь-якій сфері, наприклад, у маркетинговій діяльності. Стратегічні альянс – це переважно форми горизонтального об'єднання організацій в межах однієї галузі, проте можливі й міжгалузеві альянси. Існують різні точки зору на поняття стратегічні альянси.

Характерною рисою стратегічних союзів є наявність конкуренції між підприємствами, що прагнуть до співробітництва. Створення стратегічних альянсів – попередній захід між відкритою конкуренцією на ринку й повним злиттям фірм [6, с. 112]. Вони означають міжнародне співробітництво між двома й більше партнерами на певний термін, що передбачає координацію їхніх дій для досягнення поставлених цілей.

Стратегічні альянси – це перехідний механізм, що стимулює проведення стратегії партнерства у на певному середовищі. Вони є містком від кооперації до франчайзингу, який вважається найвищою формою кооперування й одночасно є розповсюдженою стратегією збуту, особливо в готельній сфері. Об'єднання в стратегічні альянси, мережі та застосування франчайзингу є ефективними формами організації управління регіональним розвитком галузі туризму та його регулювання.

Висновки. Теоретичне осмислення проблеми формування та розвитку інтеграційних процесів у туризмі як напряму регулювання його розвитку пов'язано із випереджаючим зростанням економіки на основі розвитку різних форм інтеграції суб'єктів господарювання загалом. Воно дозволило зробити висновок про відсутність наукових розробок, пов'язаних із систематизацією особливостей інтеграційних процесів у туризмі.

Це ускладнює завдання регіонального регулювання галузі через врахування специфіки інтеграційних процесів в туризмі [7, с. 249]. З метою удосконалення теорії та практики визначення специфіки інтеграційних процесів у туризмі приділено увагу обґрунтуванню особливостей та іманентних ознак інтеграційних процесів суб'єктів туристичної діяльності, визначено їх вплив на параметри та динаміку інтегрованого розвитку.

Обґрунтовано, що врахування специфічних особливостей інтеграційних процесів є передумовою їх успішної реалізації у туризмі. Визначено взаємозв'язок особливостей інтеграційних процесів та проблем організації управління інтегрованими утвореннями. Орієнтація на особливості інтеграційних

процесів у туризмі в подальшому дозволить розробляти дієві механізми управління інтегрованими утвореннями та регулювання їх регіонального розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Азар В.И. Экономика туристского рынка / В.И. Азар, С.Ю. Туманов. – М.: ИПК госслужбы, 2009. – 203 с.
2. William F. Theobald. Global Tourism. Third Edition. / F. William. – Publisher: Butterworth-Heinemann. – 2010. – 588 p.
3. Квартальнов В. Туризм: [учебник]/В. Квартальнов; Российская международная академия туризма. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 314 с.
4. Жукова М. А. Индустрия туризма: Менеджмент организации / М.А. Жукова. – М.: Финансы и статистика, 2008. – 200 с.
5. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: [навч. посіб. для студентів ВНЗ] / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 423 с.
6. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу: [навч. посіб.] / Л.П. Дядечко. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2006. – 224 с.
7. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: [монографія] / Т.І. Ткаченко. – К.: КНТЕУ, 2006. – 537 с.

УДК: 65.9(4 УКР) У32

ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНО-ВИРОБНИЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІН У СФЕРІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Мухіна І.А. – к.е.н., доцент, ДВНЗ «Херсонський ДАУ»

Для складання достовірних прогнозів у аграрній сфері, необхідно враховувати пов'язані з виробництвом соціальні відносини. Це допомагає виявити однорідні групи товаровиробників – учасників господарських відносин. Ступінь економічного впливу кожної групи пов'язаний з обсягом доступних для використання природно-економічних ресурсів. Для цих груп авторка пропонує використовувати поняття - соціально-виробничий елемент.

Ключові слова: аграрна сфера, користувачі с.-г. угідь, природно-економічні ресурси, групи товаровиробників, соціально-виробничий елемент.

Мухина И.А. Динамика социально-производственных элементов и прогнозирование изменений в сфере аграрного производства

Для составления достоверных прогнозов в аграрной сфере, необходимо учитывать связанные с производством социальные отношения. Это помогает выявить однородные группы товаропроизводителей - участников хозяйственных процессов. Степень экономического влияния каждой группы связана с объемом доступных для использования природно-экономических ресурсов. Для этих групп автор предлагает использовать понятие - социально-производственный элемент.

Ключевые слова: аграрная сфера, пользователи с.-х. угодий, природно-экономические ресурсы, группы товаропроизводителей, социально-производственный элемент.